

خبر

آیین وقف‌نامه‌ای میلاد حضرت علیعلیه‌السلام در کتابخانه و موزه ملی ملک برگزار شد

آیین وقف‌نامه‌ای جشن میلاد حضرت علی (ع) با گشایش سه نمایشگاه فرهنگی و هنری در کتابخانه و موزه ملی ملک، موقوفه فرهنگی آستان قدس رضوی در تهران برگزار شد.

به گزارش آستان‌نیوز، این آیین وقف‌نامه‌ای، یکشنبه ۱۴ دی ۱۴۰۴، به مناسبت گرامیداشت ولادت باسعادت حضرت امیرالمؤمنین علی(ع) و بر پایه وقف‌نامه حاج حسین آقا ملک، بنیان‌گذار و واقف کتابخانه و موزه ملی ملک، با حضور جمعی از مسئولان، هنرمندان و فرهنگ‌دوستان با برنامه‌های متنوع در این مجموعه فرهنگی اجرا شد.

امیر خوراکیان، رئیس کتابخانه و موزه ملی ملک در این مراسم اظهار کرد: مفاهیم و معارف معنوی، چه عناصر موضوعی آن و چه شخصیت‌های برگزیده مرتبط با این حوزه، یکی از عرصه‌های ظهور و ارتقای هنر بوده است.

وی ادامه داد: در واقع در هر جایی که محتوایی از معارف و ارزش‌های اسلامی و به‌ویژه تشیع مطرح شده، هنرمندان ذوق، سلیقه و هنر خود را برای ارائه، تجلیل و ترویج آن ارزش به میدان آورده‌اند. خوراکیان گفت: به‌طور نمونه، هنرمندان در سایه حضرت امیرالمؤمنین علی(ع)، فتوت، عبادت، مردم‌داری، رشادت و رسیدگی به نیازمندان و ده‌ها مفهوم ارزشمند دیگر را که همگی ویژگی‌های آن حضرت هستند، دستمایه آفرینش انواع هنر‌ها قرار داده‌اند.

وی افزود: در این میان، ویژگی فتوت و پهلوانی امام علی(ع) موضوعی است که علاوه بر شیعیان، مورد توجه سایر مسلمانان و حتی غیرمسلمانان نیز قرار گرفته است.

رئیس کتابخانه و موزه ملی ملک تصریح کرد: این موقوفه، امروز در کنار برگزاری آیین وقف‌نامه‌ای جشن میلاد امام علی(ع)، نمایشگاهی با عنوان «بر مدار فتوت» برای ارائه منتخب آثار نگارگری استاد محمدباقر آقامیری و همچنین نمایشگاهی به‌منظور تجدید یاد و تجلیل از شهدای ورزشکار جنگ ۱۲ روزه برپا کرده است.

خوراکیان افزود: با پیوند نگاره‌هایی از پهلوانان تاریخ ایران با تصاویر شهدا درمی‌یابیم داستان پهلوانی و فداکاری برای عزت و سربلندی این کشور، همواره زنده و گویا بوده و در آینده نیز ادامه دارد.

وی خاطرنشان کرد: ایرانی برای استقلال، آزادی و عزت خود و کشورش از هیچ فداکاری‌ای دریغ نمی‌کند و ایران در سایه ایمان به خدا و اتکا به اهل‌بیت(ع) و به‌ویژه امیرمؤمنان(ع)، تن به ذلت و زیاده‌خواهی دشمنان اسلام و انقلاب نمی‌دهد و بی‌تردید با عبور از مشکلات، پیروز و سربلند خواهد بود.

معرفی پهلوانان بنام

در بخش دیگری از این آیین، محسن حق‌گو، مدیر اداره اطلاعات فرهنگی و حفاظت فیزیکی کتابخانه و موزه ملی ملک به تاریخچه نگارگری، از دوران باستان ایران و همچنین دوران آغازین اسلام تا حال حاضر اشاره کرد.

وی همچنین مطالبی درباره نگاره‌های مرتبط با شخصیت امام علی(ع) از دوران مغول تا کنون، همچون نگاره‌هایی با محوریت موضوعی رشادت‌های این امام همام و جایگاه ویژه ایشان مطرح کرد. استاد محمدباقر آقامیری نیز ضمن قدردانی از کتابخانه و موزه ملی ملک برای برپایی نمایشگاه نگارگری بر مدار فتوت، گفت: نفیس‌ترین قرآن‌ها و زیارت‌ن نگارگری‌ها، همواره متعلق به ایرانیان بوده است.

وی ادامه داد: با توجه به علاقه‌ای که به فتوت و پهلوانی داشتم، پهلوانان بزرگ ایران، از پیش از دوران تاریخی مآدها تا دوره اسلام و اوایل دوره جمهوری اسلامی را در آثارم به تصویر کشیدم.

این هنرمند برجسته همچنین ضمن بیان داستان پوریای ولی، پهلوان سرزمین خوارزم، تصریح کرد: بی‌شک، پهلوانی به معنای گذشت و غلبه بر خواسته‌های نفسانی خویش است.

برپایی سه‌نمایشگاه جدید

اجرای دو مراسم زورخانه‌ای با حضور مرشد خرمی و مرشد ورمزیار و گشایش سه نمایشگاه فرهنگی و هنری، از دیگر برنامه‌های این آیین وقف‌نامه‌ای بود.

در این راستا، نمایشگاه بر مدار فتوت با محوریت نمایش مجموعه‌ای از آثار منتخب نگارگری استاد محمدباقر آقامیری، چهره برجسته هنر معاصر ایران در حوزه نگارگری با موضوع پهلوانی گشایش یافت.

همچنین به مناسبت گرامیداشت یاد و خاطره شهدای جنگ ۱۲ روزه، نمایشگاهی از تصویرهای ۱۵ شهید ورزشکار از میان ۴۸ شهید ورزشکاری که در این دوران به درجه رفیع شهادت نائل شدند، به‌ویژه کودکان، در سراسر ایطبه همکف کتابخانه و موزه ملی ملک برپا شده است.

گشایش یکی دیگر از نمایشگاه‌های تک‌اثر این موقوفه فرهنگی با محوریت نمایش نسخه خطی «گشتی»، متعلق به دوره صفویه، از دیگر برنامه‌های جانبی برگزاری این آیین بود.

در نمایشگاه تک اثر، فنون ورزش کشتی که در این نسخه خطی ذکر شده است، با رنگ و بویی جذاب و امروزی به مخاطبان معرفی شده است.

گفتنی است، کتابخانه و موزه ملی ملک سال ۱۳۱۶ شمسی، وقف حرم مطهر حضرت رضا(ع) شده است و در حال حاضر هم‌روزه به جز روزهای تعطیل رسمی، از ساعت ۸:۳۰ تا ۱۶:۳۰ به نشانی «تهران، خیابان امام خمینی (ره)، خیابان سی‌تیر، خیابان یارچانی، خیابان ملل متحد(میدان مشق)» پذیرای دوستان‌دارن فرهنگ و تاریخ است.

ریحانه عامل نیک | هنر در هر دوره‌ای از تاریخ نشان‌دهنده پیشرفت و عمق ادراک و تداعی‌کننده افکار و باورهای هر تمدن و مردمی است. یکی از بارزترین مظاهر هنر، معماری بوده و یکی از عناصر جلوه هنر معماری ایرانی -اسلامی، مقرنس است. این عنصر به مرور کاربردی تزئینی در معماری پیدا کرده است. می‌دانیم در تاریخ معماری ایران، دوره صفویه یکی از درخشان‌ترین دوره‌ها قلمداد می‌شود؛ براساس اسناد تاریخی موجود، در این عهد نگاهی دوباره به معماری کهن ایران شکل گرفت و به‌مرمت و توسعه آرامگاه‌ها و ابنیه متبرکه در شهرهای زیارتی نیز توجه خاصی شد. صفویان نه تنها در ایران به ساخت، توسعه و بازسازی ابنیه و مقبره عالمان شیعی، به‌ویژه حضرت رضا(ع) و حضرت معصومه(س) پرداختند، بلکه در عراق نیز فعالیت‌های عمرانی در زمینه توسعه، تعمیر و تزئین بناهای مراقد امامان شیعه(ع) داشتند. امروز از عنصر مقرنس در دوره صفویه و به‌خصوص کاربرد آن در صحن انقلاب اسلامی سخن می‌گوییم.

دوران صفوی و حرم مطهر رضوی

در شماره‌های پیش گفتیم در ابتدا مرقد و بارگاه امام هشتم(ع) به چه شکل بوده است. در زمان خاکسپاری پیکر حضرت رضا(ع) در بقعه هارونی که مشهدالرضا نامیده می‌شد، اطراف آن خالی از سکنه بوده و حرم مطهر به صورت بنایی ساده و با مصالح ویژه آن دوران ساخته شده بود. منح حکام جور از توجه شیعیان به مرقد امام(ع) سبب شده بود بنایی در خور و شایسته حضرتش ساخته نشود؛ اما کم‌کم توجه مردم و حاکمان به مرقد مطهر افزایش یافت. با کثرت و تداوم کرامات و معجزات حضرت و گره‌گشایی از کار درمندان و نیازمندان، حرم مطهر کانون اقبال و توجه بسیاری شد (جباری، رحیم‌زاده تبریزی به نقل از عالم‌زاده) به‌گونه‌ای که در هر دوره تاریخی از عصر سامانیان تاکنون، برخی به تعمیر و تزئین حرم مطهر پرداخته و بعضی با احداث بنایی در حوزه حرم مطهر، آثاری از خود بر جا گذاشته و ارادت خود را به حضرت نشان داده‌اند. با رسمیت یافتن مذهب تشیع در عصر صفوی علاقه و توجه شاهان و شیعیان سبب به وجود آمدن ابنیه و آثار زیادی در مجموعه آستان قدس رضوی شد و حوزه حرم مطهر با احداث ابنیه مذهبی اعم از مدارس، مساجد و حرم مطهر گسترش یافت (عالم‌زاده، و تعدادی از روایق‌های ۱۳۹۰: ۱۱۹) بنابراین، عصر صفوی دوران مهمی در تاریخ معماری حرم مطهر به شمار می‌رود.

آرایه‌های صحن عتیق

صحن عتیق حرم مطهر رضوی از قدیمی‌ترین بناهای مجموعه آستان قدس است که در دو دوره تاریخی تیموری و صفوی ساخته شده و توسعه یافته و با توجه به این موضوع، معماری صحن نیز براساس دو سبک آذری و اصفهانی است. این

رواق کتاب

آرزو مستأجر حقیقی | فیاض بخش نامی آشنا برای ما مشهدی‌هاست؛ برای ما که شاید بارها از کنار این آسایشگاه عبور کرده باشیم، بدون آنکه فکر کنیم توان‌یابان این مرکز چگونه کتابخوان می‌شوند، توانمندی‌های خود را کشف می‌کنند و در مسیر رشد و پیشرفت قدم برمی‌دارند. گروه اعزامی سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی در ادامه اجرای طرح «آفتاب مهریانی» و برگزاری رویداد فرهنگی «بزن بریم کتابخانه» هم‌زمان با سالروز رحلت حضرت زینب کبری(س) میهمان کتابخانه آسایشگاه معلولین جسمی و حرکتی شهید فیاض بخش مشهد شد و چند ساعتی را در دوره‌ی دوستانه اعضای کتاب دوست و هنرمند این آسایشگاه گذراند. در این گزارش، دقایقی از برگزاری این رویداد را روایت می‌کنیم.

وقتی کتاب‌ها به مقصد می‌رسد

ساعت از ۹ صبح گذشته است که همراه با دو کارشناس بخش ترویج فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی کتابخانه آستان قدس رضوی به آسایشگاه می‌رسیم؛ مکانی که بر سر در آن تابلو «مؤسسه خیریه و غیرانتفاعی توان‌بخشی و نگهداری معلولین جسمی- حرکتی شهید فیاض بخش مشهد» به چشم می‌خورد. با همراهی مهدی عبدیان، کارشناس آسایشگاه به کتابخانه این مرکز راهنمایی می‌شویم تا یکی دیگر از مجموعه منابع مطالعاتی مرحمتی تولیت آستان قدس رضوی در دومین مرحله اجرای طرح آفتاب مهریانی به مقصد برسد.

کارشناسان آستان قدس رضوی به محض ورود به کتابخانه آسایشگاه، دست به کار می‌شوند و کتاب‌های اهدایی را از جعبه‌ها خارج کرده و روی میز وسط کتابخانه با دقت خاصی می‌چینند تا مراجعان از نزدیک با این منابع متنوع آشنا شوند. در این میان، نتنی چند از اعضای آسایشگاه همچون آقا سعید و فاطمه خانم نیز در کتابخانه حضور دارند و برایمان از کتاب‌هایی که خوانده‌اند و آثار نقاشی که خلق کرده‌اند، می‌گویند.

دقایقی بعد این کتابخانه با ویلچرهای دستی و برقی پر می‌شود و شاهد حضور بیش از ۱۰ نفر از توان‌یابان آسایشگاه و همچنین تنی چند از مسئولان دو مجموعه

مروری مفهوم‌شناسانه و شناختی بر مقرنس‌های تزئینی صحن انقلاب اسلامی حرم مطهر رضوی

زیر این سقف مقرنس به از این جایی نیست

صحن، در شمال روضه منوره قرار گرفته است. صحن عتیق پس از انقلاب اسلامی به صحن انقلاب اسلامی تغییر نام پیدا کرد. بنای اصلی و اولیه آن -که ایوان جنوبی یعنی ایوان طلاست- در قرن نهم هجری، اواخر دوران تیموری ساخته شد و در عصر صفویه صحن گسترش یافت. از دیگر عناصر شاخص این صحن وجود سقاخانه، نقاره‌خانه و برج ساعت است که به ترتیب روی ایوان‌های شرقی و غربی نصب شده است. علاوه بر طلاکاری، آرایه‌های دیگری چون کاشی‌کاری و... زینت‌بخش صحن است.

کاربندی ومقرنس

بسیاری از موارد که در مرور زمان به‌عنوان اثری هنری شناخته شده‌اند در ابتدا کاربردی دیگر داشته و در طول زمان با تغییر نگرش‌ها و نیازهای بشری تبدیل به هنری تزئینی شده‌اند. مقرنس نیز از این دست موارد است. مقرنس یا آهویای یکی از عناصر تزئینی معماری ایرانی است. مقرنس نوعی تزئین حجمی و تاقچه‌بندی آذینی است که در زیرگنبد‌ها یا نیم‌گنبد‌های روی ایوان‌ها و درگاه‌های ورودی، در زیر گلدسته‌های مناره‌ها، بالای ایوان مساجد، بالای محراب مساجد و دیگر ابنیه استفاده می‌شود. به زبان ساده اگر بخواهیم شکل مقرنس را توصیف کنیم طاق‌بندی کندویی است. در دو ایوان جنوبی، ایوان طلا و شمالی، ایوان عباسی صحن عتیق کاربندی به‌همراه مقرنس به کار برده شده که در ظاهر از نظر محل قرارگیری و ساختار شبیه به یکدیگر بوده، ولی در تعداد اضلاع کاربندی و آلات مقرنس با هم متفاوت هستند (جباری و رحیم‌زاده تبریزی، ۱۳۹۵: ۱۵۱-۱۴)

منابع اهدایی طرح «آفتاب مهریانی» به همت کتابخانه رضوی به آسایشگاه شهید فیاض بخش رسید

مشق زندگی در کتابخانه توان‌یابان مشهدی

امور فرهنگی و هنری آسایشگاه شهید فیاض بخش از نیروهای افتخاری این مجموعه می‌گوید، از مهریابانی که به عشق حضرت رضا(ع) و خدمت به خلق، به یاری توان‌یابان می‌آیند؛ در این میان، گره‌های زندگیشان هم گشوده می‌شود.

وی با اشاره به برخی از عوامل بروز معلولیت در جامعه، بیان می‌کند: شما به‌عنوان اهل کتاب و دانایی باید در مسیر ارتقای آگاهی افراد جامعه برای جلوگیری از این عوامل بکوشید.

نبوی همچنین با ذکر برخی از مشکلات و نیازهای معلولان جامعه همچون تسهیل تردد در سطح شهر، می‌افزاید: اهدای کتاب، اقدام فرهنگی ارزشمندی است، اما از آنجایی که اعضای آسایشگاه علاقه دارند از این محیط خارج شوند، امیدواریم بتوان زمینه حضور آن‌ها را در محیط سایر کتابخانه‌های شهر در قالب تور کتاب‌گردی نیز فراهم کرد.

شراره هامیا، کارشناس ارشد روان‌شناسی بالینی که به‌عنوان مدرس کلاس‌های تفکر خلاق با آسایشگاه شهید فیاض بخش همکاری دارد نیز عنوان می‌کند: هر کدام از اعضای این آسایشگاه، همچون یک کتابخانه‌زنده است که می‌توان از او استفاده کرد.

ضرورت تغییر نگاه جامعه به توان‌یابان

این دوره‌می اهل کتاب با صحبت‌های توان‌یابان حاضر همراه می‌شود؛ چنان‌که فاطمه خانم دکلمه‌ای برای حاضران می‌خواند. آقا سجاد از کارهای هنری‌اش تعریف می‌کند. آقا سعید هم با وجود آن‌که سخن گفتن برایش کمی سخت است، اما با شور خاصی حرف دلش را می‌زند و از علاقه‌اش به کتابخانه صحبت می‌کند. همچنین کتکم خانم از چگونگی ادامه تحصیلمش و شور و اشتیاق دیگر اعضای آسایشگاهی می‌گوید که برایشان کتاب می‌خواند. دیگر فاطمه خانم محفل که کتابدار کتابخانه آسایشگاه هم است، از اجراهای تئاترش صحبت می‌کند. آری‌تا خانم هم غزلی را از کتاب شعری که خوانده است، تقدیم حاضران می‌کند.

در ادامه، نجف‌زاده که از آقایان پیشکسوت آسایشگاه بوده و با ادامه تحصیل توانسته به زندگی مستقل خود

مروری مفهوم‌شناسانه و شناختی بر مقرنس‌های تزئینی صحن انقلاب اسلامی حرم مطهر رضوی

شده‌اند. این نوع مقرنس با مصالحی مانند گچ، آجر و سنگ ساخته می‌شود و با تاقچه‌های روی هم سوار شده برای سطوح بیرون و درون ساختمان مناسب بوده و دارای ثبات متوسطی است. در حرم مطهر امام رضا(ع) بیشتر مقرنس‌ها از این نوع ساخته شده‌اند که با مصالح گوناگون مانند کاشی، آینه، فلز، طلاکاری، گچ و نقاشی روی گچ تزئین شده‌اند. (مقری و صدیقیان باغچه، ۱۳۹۷: ۳۵۲)

مقرنس دارای مفهومی لطیف است

در پایان باید بگوییم هر اثر هنری برای هنرمند نشانه‌ای از عمق وجودی اش دارد. از نظر مفهوم، مقرنس از آرایه‌هایی است که جلوه‌گری نور را به‌همراه دارد. توجه و اهمیت به نور در هنر اسلامی، برگرفته از ارتباط هنرمند مسلمان با مبدأ ازلی و باورهای دینی‌اش است.

بورکهارت می‌گوید: «این پرتو الوهیت است که اشیا را از تاریکی لاوجود بیرون می‌آورد. قابل دیده شدن، کنایه است از به هستی در آمدن و همان‌گونه که سایه چیزی بر روشنی نمی‌افزاید، اشیا به میزان به‌ره‌ای که از پرتو هستی دارند، از میزان واقعیت برخوردارند. هیچ نماد و مظهری مانند نور به وحدت الهی نزدیک نیست، بدین جهت است که هنرمندان اسلامی می‌کوشند در آنچه می‌آفرینند از این عامل به‌منتها حد ممکن بهره‌گیری کنند. مقرنس هم‌گونه‌ای جلب‌کردن و پخش کردن نور است به درجات دقیق و باریک.»

علاوه بر آن مقرنس، بازتابی از زیبایی افلاک، آسمان‌ها و طبیعت است. به‌طور کلی، در هنر اسلامی مبنای آفرینش آثار هنری، طبیعت است و بزرگان و حکیمان بسیاری چون خواجه نصیرالدین طوسی هنر را تقلید طبیعتی می‌دانستند که از مبدأ اعلی و از طرف خداوند خالق صادر شده است. به عقیده آنان، خداوند مخلوقات را به نهایت کمال و زیبایی آفریده و صاحب فن یعنی هنرمند به تأسی از آن، صنعت و هنرش را به زیبایی می‌آفریند. (بلخاری قهی، ۱۳۹۴: ۳۷۷) همچنین به‌تعبیر استاد حسن بلخاری قهی (نویسنده، پژوهشگر و استاد ایرانی فعال در زمینه فلسفه هنر و زیبایی‌شناسی و حکمت شرق) مقرنس «تمثیلی از فیضیان نور در عالم مخلوق خداوند است که چون چلچراغ بر سر جان نمازگزاران، نور رحمت، معنا و معنویت می‌گستراند.»

منابع:

تبیین مفاهیم عرفانی آرایه‌های حرم مطهر رضوی در عهد صفوی (با تأکید بر صحن عتیق) نویسنده:ان: محمد خزایی، محمد عارف، ملوسک رحیم‌زاده تبریزی
واکاوی هنر مقرنس در دوره‌های تاریخی قبل و بعد از اسلام در ایران و محدوده گسترش این هنر در جهان (نمونه موردی بناهای ایرانی – اسلامی) نویسنده:ان: مهدیه پورهای گوبری، سحر قلم‌آرا

مدرسه‌های تخصصی و پژوهشی

برسد. بیان می‌کند: چه شاد باشید و چه غمگین، زندگی می‌گذرد. مهم این است آدمی بتواند توانمندی‌های خود را کشف کند.
وی می‌افزاید: متأسفانه در جامعه، فقط ظاهر معلول ما به چشم دیگر افراد می‌آید، بنابراین باید با انجام اقدامات فرهنگی در مسیر تغییر نگاه افراد جامعه تلاش کرد. بهار خانم نیز از جمله اعضای آسایشگاه است که توانسته لیسانس نقاشی بگیرد و به‌عنوان مربی به سایر اعضا تدریس کند.

دل‌های امیدوار به زیارت امام رنوف(ع)

در این میان، صحبت‌های سید جعفر یا به قولی آقا سید آسایشگاه، بسیار شنیدنی است. وی که در مقطع کارشناسی ارشد فقه و حقوق اسلامی تحصیل کرده است، بیان می‌کند: انسان‌هایی با روح‌های بزرگ در این آسایشگاه در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند. اینجا فقط یک آسایشگاه نیست، بلکه روایتگر این فرهنگ است که می‌توان با معلولیت هم در جامعه زندگی کرد.

وی در ادامه از کتابداران کتابخانه حرم مطهر رضوی می‌خواهد سفير معنوی، فرهنگی و علمی بچه‌های آسایشگاه شهید فیاض بخش باشند و سخنانشان را به گوش همگان برسانند تا مسیر زندگی برای این عزیزان آسان شود. آقا سید از ارادت اعضای آسایشگاه به امام رنوف(ع) هم می‌گوید و ابراز امیدواری می‌کند نور بیشتری از آستان قدس رضوی بر آن‌ها بتابد و در صحن و سرای رضوی، حضور گسترده‌تری داشته باشند. شکی نیست که این مردان و زنان، ذهن‌های خلاق و دست‌های هنرمندی دارند. آن‌ها روزهای بسیار سختی را پشت سر گذاشته‌اند تا امروز بتوانند با انگیزه به‌تحصیل و کسب هنر و مهارت بپردازند و حتی از بسیاری از افراد فاقد معلولیت، مهم‌وارتر به زندگی خود ادامه دهند. برق نگاه کتابداران رضوی نیز گویای آن است که صحبت‌های توان‌یابان حاضر، به‌دل همه آن‌ها نشسته است؛ چنان‌که صادقی حصار در پایان محفل اظهار می‌کند: رویداد امروز برای ما، یک کلاس درس خوب بود. مادر کنار شما، مشق زندگی کردیم.